

4. Η Γαλλική Επανάσταση και η Ναπολεόντεια Περίοδος (1789-1815)

α. Η Γαλλία σε κρίση

• Κοινωνική ένταση και πολιτική αμφισβήτηση

Η Δυτική κοινωνία άλλαξε ριζικά τον 18^ο αι., εξαιτίας της ανάπτυξης του εμπορίου αλλά και εξαιτίας της βιομηχανικής επανάστασης. Πρωταγωνιστής και ρυθμιστικός παράγοντας των αλλαγών αυτών υπήρξε η αστική τάξη. Η γαλλική κοινωνία όμως, εξακολουθούσε να είναι αριστοκρατική και φεουδαρχική, χωρισμένη σε τρεις τάξεις που υφίσταντο από την περίοδο του Μεσαίωνα: τον **Κλήρο**, τους **Ευγενείς** και την **Τρίτη Τάξη**. Οι δύο πρώτες κατείχαν όλα τα προνόμια, ενώ η τελευταία είχε μόνο υποχρεώσεις.

Η «τρίτη τάξη» βρίσκεται αλυσοδεμένη και επάνω της υπεύθουν ευγενείς, κληρικοί και ο Λουδοβίκος XVI

Έτσι, στα τέλη του 18ου αι. στη Γαλλία υπάρχει μια σοβαρή **αντίθεση**:

Η αριστοκρατία (Κλήρος και Ευγενείς)...	Η αστική τάξη...
έχει τον έλεγχο του κρατικού μηχανισμού και παρεμποδίζει τις οικονομικές δραστηριότητες	έχει μεγάλη οικονομική ισχύ αλλά δε συμμετέχει στην άσκηση της εξουσίας
	Ο λαός... ήταν δυσαρεστημένος, εξαιτίας της ανόδου των τιμών, της στασιμότητας των μισθών
	Οι αγρότες... υπέφεραν από την υπέρμετρη φορολογία και τα αναχρονιστικά φεουδαρχικά προνόμια

• Οι οικονομικές δυσχέρειες

Η γαλλική οικονομία παρέμενε αγροτική και καθλώνεται στη βιοτεχνική δραστηριότητα, την ίδια ώρα που η Αγγλία εκβιομηχανίζεται. Το β' μισό του 18ου αι. (α) **οι καταχρήσεις της αυλής** (β) **οι πόλεμοι** και (γ) **οι δυσμενείς οικονομικές συνθήκες προκάλεσαν ελλείμματα**. Οι μεταρρυθμιστικές προσπάθειες δεν απέδωσαν, επειδή αντέδρασαν οι αριστοκράτες, των οποίων τα συμφέροντα θίγονταν.

β. Η έκρηξη της Επανάστασης (1789)

• Η σύγκληση των Γενικών Τάξεων

Μέσα σε αυτές τις συνθήκες κρίσης προτάθηκε η σύγκληση των **Γενικών Τάξεων**. Οι αντιπρόσωποι της Τρίτης Τάξης αντέδρασαν όταν έμαθαν ότι σκοπός της συνέλευσης ήταν η επιβολή νέων φόρων που θα πλήρωναν μόνο αυτοί. Αυτοανακηρύχθηκαν σε **Εθνική Συνέλευση** αλλά ο Βασιλιάς δεν τους αναγνώρισε. Οι εκπρόσωποι της Τρίτης Τάξης τότε έδωσαν τον Όρκο του Σφαιριστηρίου (20 Ιουνίου), με τον οποίο δεσμεύτηκαν να μη χωριστούν ώσπου να ψηφιστεί Σύνταγμα. Η Συνέλευση μετατράπηκε σε **Συντακτική** (αφού στόχος τους ήταν η ψήφιση Συντάγματος) ενώ αργότερα στη Συνέλευση προσχώρησαν και αντιπρόσωποι του κλήρου και των ευγενών.

• Το τέλος του Παλαιού Καθεστώτος

Η προσπάθεια της **Συντακτικής Συνέλευσης** να ψηφιστεί Σύνταγμα συνάντησε την αντίδραση του βασιλιά ο οποίος άρχισε να μαζεύει στρατό. Ο λαός φοβούμενος την επέμβαση του στρατού προχώρησε στην κατάληψη της **Βαστίλης (14/7/1789)** σύμβολο της απολυταρχικής καταπίεσης, αφού χρησίμευε ως φυλακή για τους αντιφρονούντες. Σύνθημα των επαναστατών: **ελευθερία, ισότητα, αδερφοσύνη (Liberté, égalité, fraternité).**

Στις 4 Αυγούστου 1789 καταργήθηκαν όλα τα προνόμια, ενώ στις 26 Αυγούστου ψηφίστηκε η **Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη**, με την οποία προβάλλονταν οι αρχές του Διαφωτισμού. Ο Βασιλιάς υποχρεώθηκε να δεχτεί τις εξελίξεις αυτές.

γ. Η συνταγματική μοναρχία

Στη Συντακτική Συνέλευση είχαν διαμορφωθεί τρεις ιδεολογικές τάσεις: η **αριστερά**, η **δεξιά**, και το **κέντρο** (από τη θέση που κατέλαβαν στην αίθουσα συνεδριάσεων).

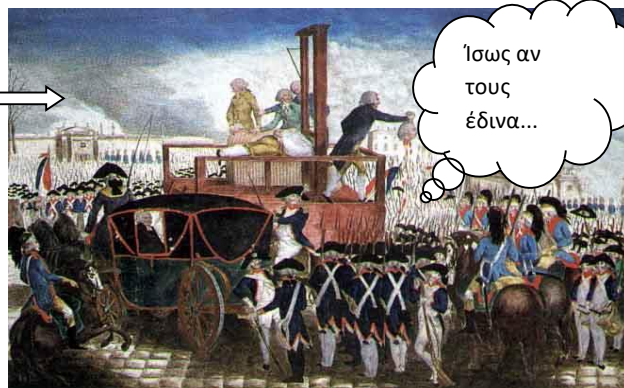
Σύνταγμα του 1791	
ΘΕΤΙΚΑ	ΑΡΝΗΤΙΚΑ
<ul style="list-style-type: none">➤ καθιερώθηκε η συνταγματική μοναρχία➤ περιορίστηκε η βασιλική εξουσία➤ έγινε διάκριση των εξουσιών	<ul style="list-style-type: none">➤ το αίτημα του λαού για μια κοινωνία δικαίου και βελτίωση των όρων ζωής του, έμεινε ανεκπλήρωτο➤ όπως επίσης και το αίτημα για ισότητα, αφού δικαίωμα ψήφου είχαν μόνο όσοι διέθεταν περιουσία.

δ. Η Πορεία προς τη Δημοκρατία και η ριζοσπαστική Επανάσταση

Τον Σεπτέμβριο του 1791 εκλέχτηκε νέα συνέλευση, η **Νομοθετική**. Σε αυτήν κυριαρχούσαν οι αριστεροί εξτρεμιστές, οι **Ζ(Γ)ιρονδίνιοι** (προέρχονταν στην πλειονότητα τους από την περιοχή Gironde). Την ίδια ώρα, οι αριστοκράτες συνωμοτούσαν εναντίον της επαναστατικής κυβέρνησης, ενώ η **Αυστρία** και η **Πρωσία** σε συνεννόηση με τον Γάλλο βασιλιά ετοιμάζονταν για πόλεμο με τη Γαλλία. (Οι δύο αυτές χώρες είχαν το ίδιο πολιτικό σύστημα –βασιλεία– και φοβόντουσαν ότι οι ιδέες της Γαλλικής επανάστασης θα δημιουργούσαν εστίες αναστάτωσης και στα δικά τους βασίλεια).

Οι τιμές των αγαθών ανέβαιναν, το ίδιο και ο επαναστατικός πυρετός των μαζών. Μέσα σε αυτό το κλίμα η επιρροή των ριζοσπαστών αυξάνεται συνεχώς. Τέτοιοι ριζοσπάστες υπήρξαν και οι **αβράκωτοι (sans culottes)**. Ο γαλλικός επαναστατικός στρατός στην αρχή γνώριζε ήττες, ενώ ο Βασιλιάς συνεννοούνταν μυστικά με τους εχθρούς. Ο λαός του Παρισιού εξεγέρθηκε και ανάγκασε τη Νομοθετική να πάρει μέτρα: 1) ο Βασιλιάς κηρύχτηκε έκπτωτος, 2) η εκτελεστική εξουσία ανατέθηκε στον Δαντόν 3) θεσπίστηκε η **καθολική ψηφοφορία** 4) η Γαλλία κηρύχτηκε σε κίνδυνο. Στη συνέχεια οι Γάλλοι νίκησαν στο Βαλμύ (20/9/1792) και έτσι σώθηκε η Επανάσταση.

Η επόμενη Συνέλευση, η **Συμβατική** κατάργησε τη μοναρχία και εγκαθίδρυσε τη **Δημοκρατία**. Ο Βασιλιάς καταδικάστηκε σε θάνατο και εκτελέστηκε. Η χώρα όμως βρισκόταν σε κίνδυνο, αφού σχεδόν όλες οι ευρωπαϊκές χώρες στράφηκαν εναντίον της Γαλλίας, ενώ στο εσωτερικό ξεσπούσαν φιλοβασιλικές εξεγέρσεις. Μέσα σε αυτό το κλίμα, οι Ορεινοί (ριζοσπαστικοί που κάθονταν στα ψηλότερα έδρανα) με το **Ροβεσπιέρο**, σχημάτισαν **Επαναστατική Κυβέρνηση**. Ξεκίνησε έτσι η περίοδος της **Τρομοκρατίας**, κατά τη διάρκεια της οποίας πολλοί αριστοκράτες καρατομήθηκαν, όπως και διάφοροι εχθροί του καθεστώτος. Στον θρησκευτικό τομέα επιβλήθηκε η λατρεία του **Ανώτατου Όντος**. Τελικά, η τρομοκρατία του Ροβεσπιέρου προκάλεσε την πτώση του (1794).

ε. Το τέλος της Επανάστασης

Μετά το θάνατο του Ροβεσπιέρου οι μετριοπαθείς αποκατέστησαν τις αστικές αξίες (θρησκεία, οικονομική ελευθερία) και ψήφισαν **Νέο Σύνταγμα** (Αύγουστος 1795). Το νέο Σύνταγμα ήταν αντιβασιλικό, μετριοπαθές αλλά και αντιλαϊκό, αφού έδινε ψήφους μόνο στους εύπορους. Η νομοθετική εξουσία ασκούσαν από τη **Βουλή** (500 μέλη) και τη **Γερουσία** (250 μέλη). Η εκτελεστική εξουσία επανήρθε στα χέρια των αστών (σε πενταμελές **Διευθυντήριο**), οι οποίοι διεκδικούσαν την κυριαρχία σε όλη την Ευρώπη. Εκφραστής αυτής της πολιτικής αναδείχτηκε ο **Ναπολέων Βοναπάρτης** (1769-1821). Ο Ναπολέοντας νίκησε τις χώρες του πρώτου αντιγαλλικού συνασπισμού και ανάγκασε την Αυστρία να συνθηκολογήσει το 1797 (**Συνθήκη του Καμποφόρμιο**). Οι Γάλλοι προσάρτησαν τα εδάφη που είχαν κατακτήσει καθώς και τα Επτάνησα που μέχρι τότε ανήκαν στην Γαληνοτάτη Δημοκρατία της Βενετίας η οποία και καταλύεται. Η Αγγλία, όμως, αποδείχθηκε δυσκολότερος αντίπαλος. Το 1798 ο Ναπολέων εκστράτευσε στην Αίγυπτο και την κατέλαβε. Οι Άγγλοι όμως νίκησαν τους Γάλλους στη ναυμαχία του Αμπουκίρ, (1797) αναγκάζοντας τον Ναπολέοντα να γυρίσει στο Παρίσι. Εκεί ανέτρεψε το Διευθυντήριο (1799) και συγκρότησε **Τριμελή Υπατεία**, στην οποία ο ίδιος ήταν **Πρώτος Ύπατος**.

στ. Η Εποχή του Ναπολέοντα (1799-1815)

Ο Ναπολέοντας κατέλαβε το μεγαλύτερο μέρος της Ευρώπης. Ωστόσο, η εκστρατεία του στη Ρωσία (1812) υπήρξε καταστροφική. Έχασε δύο κρίσιμες μάχες: στη Λειψία (1813) και στο Βατερλό (1815). Εξορίστηκε σε ένα νησί του Ατλαντικού, την Αγ. Ελένη, όπου και πέθανε το έτος που ξεσπά η Ελληνική Επανάσταση. Η δύναμη της Γαλλίας υποχώρησε και η ηπειρωτική Ευρώπη διαιρέθηκε σε ζώνες επιρροής (αυστριακή, πρωσική, ρωσική), ενώ η Αγγλία αναγνωρίστηκε ως παγκόσμια δύναμη. [Ποιος μουσικοσυνθέτης έχει γράψει την *Οβερτούρα 1812* και γιατί;]

Οι μεταπολεμικές αυτές συνθήκες επιβεβαιώθηκαν στο **Συνέδριο της Βιέννης** (1815). Ένας από τους σκοπούς του Συνεδρίου της Βιέννης, το οποίο ένα χρόνο αργότερα κατέληξε και στην ομώνυμη **Συνθήκη Ειρήνης** (1815), ήταν η παλινόρθωση του «παλαιού καθεστώτος» (ancien régime), η επαναφορά δηλαδή του καθεστώτος απόλυτης μοναρχίας, που είχε δεχτεί κάριο πλήγμα από τη

Γαλλική Επανάσταση αλλά και από την παρουσία των δημοκρατικών Γάλλων στις διάφορες περιοχές της Ευρώπης (μια τέτοια περιοχή ήταν και τα Επτάνησα, βλ. Ελληνική Επανάσταση).

ζ. Ο χαρακτήρας και το έργο της Επανάστασης

Η Γαλλική Επανάσταση επηρέασε σημαντικά την οικονομική, κοινωνική και πολιτική πραγματικότητα της Ευρώπης:

Πολιτικός τομέας:

1. Καθιερώνεται το δικαίωμα της ψήφου, ενώ εμφανίζεται και ο θεσμός των Λεσχών (μετέπειτα πολιτικά κόμματα).
2. Κατοχυρώνονται τα δικαιώματα, οι ελευθερίες και η ισότητα των **πολιτών (όχι υπήκοοι)** μέσα από συγκεκριμένους νόμους (**Αστικό Δίκαιο**).
3. Οι **μάζες** αρχίζουν να παίζουν σημαντικό ρόλο στο ιστορικό γίνεσθαι.
4. Ενοποιητικό παράγοντα και ανώτατη πηγή των εξουσιών ανάμεσα στις διάφορες εθνικές ομάδες αποτελεί το **Έθνος** και όχι ο μονάρχης (Εθνικά κινήματα).
5. Γεννιέται η ιδέα του εθνικού στρατού, ο οποίος προασπίζει την εθνική ανεξαρτησία και τις πολιτικές ελευθερίες.

Οικονομικός και Κοινωνικός τομέας:

6. Καταργήθηκαν τα φεουδαρχικά προνόμια, δημεύτηκε η γη πολλών ευγενών και της Εκκλησίας, πάρθηκαν μέτρα υπέρ των λαϊκών τάξεων.
7. Καθιερώθηκε η **δωρεάν υποχρεωτική** παιδεία. Ιδρύονται ανώτερα πνευματικά ιδρύματα, επιστημονικά ινστιτούτα, ενώ αναγνωρίζεται η αξία της πολιτιστικής κληρονομιάς (ίδρυση **μουσείων**).
8. Για πρώτη φορά ένα κράτος ανταποκρίνεται στο αίτημα της ανεξιθρησκείας, ενώ η Εκκλησία χωρίζεται από το κράτος.
9. Η Γαλλική Επανάσταση διεκδίκησε όχι μόνο πολιτική ισότητα (όπως η Αμερικανική Επανάσταση και η Αγγλική του 1688) αλλά και κοινωνική.
10. Η Γαλλική Επανάσταση αποτέλεσε αστείρευτη πηγή ενός γενικότερου προβληματισμού.

- Ποια από τα παραπάνω χαρακτηριστικά της Γαλλικής Επανάστασης πιστεύεται ότι θα έχουν τις σημαντικότερες επιπτώσεις στη μεταναπολεόντεια Ευρώπη.

η. Οι επιδράσεις στον ελληνικό και στο βαλκανικό χώρο

Οι Έλληνες μετά από κάποιες αποτυχημένες προσπάθειες αποτίναξης του Οθωμανικού ζυγού στράφηκαν στον Ναπολέοντα για βοήθεια. Οι φιλελεύθερες διακηρύξεις της Γαλλικής Επανάστασης και οι στρατιωτικές επιτυχίες του Ναπολέοντα, έκαναν τους Έλληνες να πιστεύουν ότι θα μπορούσε να διώξει τους Τούρκους. Ο λαός των Επτανήσων τον δέχτηκε θριαμβευτικά (1797). Βέβαια, ο Ναπολέοντας, ενδιαφερόταν μόνο να προωθήσει τα γαλλικά συμφέροντα και τα Επτάνησα δεν ήταν παρά ένα προγεφύρωμα στην πορεία του προς ανατολάς. Ο Ρήγας Φεραίος όμως, πίστευε στη συνδρομή του Ναπολέοντα, ενώ ο Κοραής είχε ενθουσιαστεί με την εκστρατεία του Ναπολέοντα στην Αίγυπτο.

Μετά τη Συνθήκη της Αμιένης (1802), με την οποία φάνηκε ότι ο Ναπολέοντας όχι μόνο δεν επιθυμούσε τον διαμελισμό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας αλλά παρουσιάστηκε ως προστάτης της, οι Έλληνες κατάλαβαν ότι θα ελευθερώνονταν μόνο με τις δικές τους δυνάμεις.

1. Να συμπληρώσετε τον πιο κάτω πίνακα, αντλώντας πληροφορίες από το βιβλίο σας (κεφάλαιο 7.1: Ο Διαφωτισμός).

Ρήγας Φεραίος (Βελεστινλής)	Αδαμάντιος Κοραής

Διδάσκων: Πολύβιος Κωνής